

Pomorski brodovi kao primjer »ograničene okoline« i pripadni oblici adaptativnog ponašanja

U okviru ovog oglada bit će izložena problematika područja ekološke psihologije, a koja se tiče specifičnosti pomorskog broda, kao jednog oblika tzv. »ograničene okoline«. Brod kao »ograničena okolina« uvjetuje i specifične uvjete života pomoraca, mahom s negativnim posljedicama na ponašanje pojedinca, koje je moguće u manjoj ili većoj mjeri »ublažiti« ili otkloniti. Opće napomene o adaptativnom ponašanju čovjeka uopće, te prikaz osnovnih karakteristika »ograničene okoline« prikazat će prema bilješkama s predavanja iz kolegija »Ekološka psihologija« školske godine 1987/88., profesora Deana Ajdukovića s Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. O mogućim načinima prevladavanja negativnih posljedica djelovanja pomorskog broda kao ograničene okoline na čovjeka—pomorca, neke praktične sugestije će ponuditi autor ovog oglada.

Na početku ćemo iznijeti općenite naputke o adaptativnom ponašanju čovjeka u raznim fizičkim okolinama.

I Adaptativno ponašanje u raznim fizičkim okolinama

Adaptacija čovjeka na život u određenim okolinama uvjetima (urbanu ili ruralnu sredinu, klimu, određeno geografsko područje i slično) ovisi kako o psihološkom stanju čovjeka, tako i o samim fizičkim osobinama date okoline. Primjerice, čovjek kojem je u životu važno postići profesionalni uspjeh ili društvenu promociju, preferirat će život u gradu nad životom na selu, čak i unatoč nekim nepovoljnim osobinama života u gradu (žurba, manjak mirnog i »sigurnog« života, itd.). Čovjek se prilagođava određenoj okolini u cilju da sebi omogući optimalno funkcioniranje u njoj, da uspostavi ravnotežu između zahtjeva okoline i vlastitih, nutarnjih zahtjeva.

Na primjer, čovjek se odriče mirna života da bi postigao poslovni uspjeh.

Adaptacija može biti uspješna i neuspješna: neuspješnu nazivamo **MALADAPTACIJOM**. Maladaptacija je neuspješna sa stanovišta dobiti pojedinca, ili mentalnog zdravlja. Uspješnost adaptacije ovisi o odnosu ULAZA (sve ono što potkrepljuje neki oblik ponašanja — nagrade, kazne) i **IZLAZA** (cijena adaptacije na neku okolinu). Adaptacija je ovisna o onom što podržava neko ponašanje (npr. novčane nagrade, društvena priznanja) i onom čega se osoba mora odreći ili što mora pretrpjeti da bi se koliko—toliko prilagodila uvjetima okoline. Ukoliko odricanja ili ulaganja pojedinca premašuju subjektivno procijenjenu vrijednost dobiti ili profita zbog adaptacije, doći će do neuspješne adaptacije: neuroza, napetosti, psihosomatskih oboljenja. U suprotnom (kada je dobitak subjektivno veći od gubitka), doći će do uspješne prilagodbe na datu okolinu.

Dva su smjera uspješne prilagodbe na neku okolinu:

1. adaptacija — kod koje se čovjek prilagođava zahtjevima okoline
2. adjustment — kada čovjek mijenja okolinu u skladu s vlastitim potrebama.

Međutim, kako prilagodba općenito ovisi o individualnim faktorima (osobinama ličnosti), a i o poznavanju određene okoline, nerijetko je vrlo teško predvidjeti koliko će prilagodba određenog pojedinca u određenoj okolini biti efikasna.

II Ograničena okolina — pomorski brod

Ograničene okoline karakterizira:

- a. ograničena sloboda djelovanja,
- b. pomankanje privatnosti (mogućnosti osamljivanja i povlačenja).

Ograničena okolina gotovo u pravilu dovodi do maladaptacije. Jedan od tipičnih primjera ograničene okoline su pomorski brodovi. Na brodovima, naročito kod tzv. »duge plovidbe« dolazi do slijedećih promjena u uvjetima života:

1. gubi se kontrola nad okolinom — zbog velikog broja ljudi na relativno skučenom prostoru čovjek ne može osigurati privatnost,
2. velika socio-spacijalna gustoća — odnosi se na veliku gustoću ljudi na malom prostoru, uslijed koje nije moguće kontrolirati socijalne kontakte u željenoj mjeri,
3. ponašanje pojedinca je kontrolirano, gotovo sasama, od strane drugih,
4. javlja se manjak stimulusa (osim socijalnih), te ljudima postaje dosadno u jednoličnoj i monotonoj okolini,
5. pojedinac teško može ostvarivati željene ciljeve.

Zbog nabrojenih faktora jasno je da je kod ovakve okoline cijena adaptacije nepovoljna — dobiti su za čovjeka minimalne.

Stoga na brodovima dolazi do slijedećih osnovnih oblika maladaptacije:

- A. Povlačenje — osoba se nastoji povući u samoću, u svrhu stjecanja kontrole nad situacijom, te reducira komunikacije s drugima; ukoliko osoba na ovaj način ne uspije osigurati dovoljnu privatnost, dolazi i do novih (težih) formi maladaptacije.

- B. Antisocijalno ponašanje — zbog stalne kontroliranosti od strane drugih, te opće frustracije zadovoljenja različitih potreba, dolazi do pojave sukoba i agresivnog ponašanja.
- C. Psihosomatske bolesti — zbog kontinuiranog stresa, osobama u ograničenim okolinama može rasti krvni tlak, povećavati se broj probavnih tegoba, čireva i slično.

III Kako bismo mogli ublažiti negativne posljedice adaptacije na brodsku okolinu?

Po mišljenju autora ovog članka, potpuno je nemoguće otkloniti negativne utjecaje brodske okoline — dakle, možemo ih samo ublažavati, ili katkad izbjeavati, vodeći računa o mogućim načinima zadovoljenja potreba kod ljudi. Razmotrimo ponajprije mogućnost prilagodbe brodske okoline čovjeku. Očigledno bismo mogli brodske prostore učiniti prostranijim ili funkcionalnijim, povećati broj kabina za članove posade, poboljšati opremljenost prostora za zabavu i rekreaciju, kako bi se ljudi koliko—toliko mogli povremeno osamiti i »imati svoj kutak«, te kako bi pronašli »ventil« za agresiju nastalu uslijed frustracija i kontroliranosti. Međutim, ovakva rješenja — koja bi više bila u domeni arhitekta, nego li psihologa — iziskuje pozamašna financijska sredstva i tehničke mogućnosti. A upravo u tome danas oskudijevamo.

Stoga bi pogodnije bilo pokušati s doskočicama u pogledu prilagodbe čovjeka brodskoj okolini, te bismo mogli:

- a. za rad na brodovima (osobito duge plovidbe) selekcionirati ljude koji bi lakše mogli podnositi uvjete ograničene okoline, prema osobinama ličnosti, prethodnom iskustvu, poznavanju brodske okoline i teškoća koje se s njom javljaju. Primjerice, ekstraverti — otvoreni u kontaktima s ljudima, malo agresivni ljudi i oni koji bolje poznaju brodsku okolinu, najvjerojatnije bi bili i bolje prilagođeni pomorcima (te stoga i radno efikasniji) od agresivnih, introvertnih, neurotičnih i onih »koji mora nisu vidjeli«.
- b. Dobro bi bilo voditi računa da se na isti brod smještaju pomorci koji su ranije zajedno plovili, ili koji su iz istog kraja; na taj bismo način možda mogli reducirati broj sukoba i provala agresije, u međusobnim odnosima. Time bismo donekle mogli i kompenzirati nelagodu zbog gubitka privatnosti.

Nabrojene opasnosti i devijacije koje nastaju zbog specifičnosti brodske okoline izgledaju poprilično crne. Ali tragičnost pomorskog poziva (dakako samo sa stanovništa ekološke psihologije) može bitno umanjiti napomena da se negativne posljedice brodske okoline javljaju mahom na dugim plovidbama. Posljedice maladaptacije kod kraćih plovidbi su neznatne.

Anglo Yugoslav Shipping Company Limited

London — Liverpool

HEAD OFFICE LONDON

Stone House,
Bishopsgate,
London EC2M 4JJ.
Telephone 01 247 3260
Telex 8813053
Telegrams Angloyugo London

BRANCH OFFICE LIVERPOOL

Corn Exchange Building,
Fenwick Street,
Liverpool L2 YTS.
Telephone 51 236 5068
Telex 627304
Telegrams Angloyugo Liverpool

General Agents in Great Britain for Yugoslav Shipowners. Port Agents in London and Liverpool.

Members of the Baltic Mercantile and Shipping Exchange London and the Baltic and International Maritime Conference.

Chartering Brokers and Liner Marketing Agents World Wide.

Ship sale and purchase Brokers. Freight Forwarders World Wide and Air Brokers.

Bunkering Agents World Wide.

